

plentitudo effusa, quod altitudo adequata est. » Sic Boetius, lib. II *De Consol.* metro 8, ait amorem celo dominari: « Et celo, inquit, imperitans amor. » Quin et sponsus hic, cap. VIII, vers. 6: « Fortis, ait, est ut mors dilectio. »

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Per equam et equitatum, Philo Carpathius legens equi mei, et tres Patres apud Theodoretum, accipiunt apostolos quibus quasi equis insidens Christus prolifigavit currus Pharaonis, id est gentes infideles, easque sibi subiecit, atque in his volociter et fortiter quasi equitando, currum Evangelii sui illic circumegit per omnes gentes. Sic Eliae curru igneo et equis igneis ascendenti in caelum suscitavit Eliasus: « Pater mi, pater mi, (tu es) currus Israel, et auriga ejus. » IV *Reg.* II, 12, q. d. Tu, o Elia, israeliticum populum, ut currus tuis meritis portabas, et, ut auriga tuis consiliis regebas. Quis, te in caelum rapti, jam Israelem portabit et reget?

Secundo, Nyssenius, Aponius et S. Bernardus per equitatum accipiunt angelos, qui ut olim quasi equites Dei prostraverunt currus Pharaonis in mari, ita nunc prostrantur demones, et quoslibet homines animam justi impugnant.

Tertio, Origenes, homil. 2 ex quatuor, et ex eo Aponius, per equitatum accipiunt animas, quae ex infidelitate aut peccato per predicationem apostolorum, et gratiam Christi traductae sunt ad fidem et sanctitatem, itaque ex equitatu diaboli factae sunt equitatus et equae Dei; nam, ut hic ait Thomas Cisterciensis: « Omnes qui male agunt, sunt equi in curribus Pharaonis, scilicet diaboli, a quo tanquam auriga diriguntur et agitantur; » sed hi conversi fiunt equi Dei in curribus Christi, cum tantum discipline ejus suscipiunt, jugum Evangelii portant, et spiritus ejus aguntur. Unde Aponius in *in curribus* explicat ex *curribus Pharaonis*. Hi enim a Christo sessore sicut se flecti ad omne bonum, quocumque illi liberali, atque ab omni malo licet delectabili et concupiscibili refrinari, ut dixi *Apoc.* VI, 2. « Mutato, inquit Aponius, magno sessore magis efficiuntur equi, qui portant Spiritum a Sanctum. Et in quibus solebat sedere Pharaon, qui disperdens vel dissipans eos interpretatur, qui utique princeps intelligitur mundi, nunc vehitur in eis princeps caelestis militiae, Christus: et quos consueverat antea vitorum ministri aut Christi trahere per saxosa convallia criminum, nunc a potentibus et mansuetis equis apostolorum, vita, exemplo et sana doctrina trahunt per justitiae campos, in quibus rotae sunt voluntas et rationalis sensus; demones, agens officium, per quem aut Pharaon aut Christi unusquisque efficitur currus. Et qui sicut spiritus

verae conscientiae auro oblecti, quam refulgentiam in omni sancta conversatione hi, qui ex Pharaonis, Christi effecti sunt currus, evidenter agnoscitur, ubi eos Domini equi trahere assuerunt. Quibus etiam pro sublimi laude animam suam assimilavit Christus dicendo: Equitatu meo, et reliqua. »

Audi S. Gregorium: « Scimus quia equitatus israeliticus currus Pharaonis fugiens in mari de mersos reliquit, nec statim terram repositionem intravit; sed prius multas tentationes in eorum quadraginta annis sustinuit, multos reges multis laboribus expugnavit, et sic tandem quod promissum sibi fuerat, laboriose acquisitione suscepit. Huic sancta anima, sponsi amica similis efficitur, quae prius in baptismo omnia peccata sua extincta quasi Pharaonis exercitum reliquit; et post, dum inter hujus mundi habitatores, malignos scilicet spiritus vivit, imminetia vita quasi reges alienae prosterit, et sic tandem ad beatam terram, in qua cum sponso delectetur, pervenit. » Vide S. Bernardum, *serm.* 39, ubi per currus Pharaonis accipit cuncta vitia, praesertim malitiam, luxuriam, avaritiam, ac singulis suos aurigas et equos consimiles assignat.

Quarto, Origenes, homil. 2 ex quatuor, et Theodoretus per equam accipiunt sanctissimam Christi animam et humanitatem, cui insedit divinitas, eamque velut auriga egit per tot heroica virtutum omnium opera (humanitas enim Christi hic primaria est sponsa, quam Verbum ut sponsus sibi despondit, ut dixi in Proemio, cap. II): Christus enim humanitati suae assimilavit animam justi, quasi eam sic alloquatur: Te animam propinquam meam factam, atque ideo propinquam appellatam, et reipsa nominis fructus assecutam, equae dico esse similem meae, qua ego utens Pharaonem intelligibilem submersi, tibi quoque largitus sum libertatem, juxta illud: « Qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae, » *Philipp.* II, 21. Et: « Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate, tanquam a Domini Spiritu. » II *Corinth.* III, 18.

Quinto, S. Hieronymus in illud, *Habac.* cap. III, vers. 8: « Qui ascendes super equos tuos, » censet animam justi hic comparari equo proprie dicto, quod instar equi ratione et voluntate carens frenari et regi se sine debeat ab auriga et sessore Christo, ac dicere cum Psalme: « Ut jumentum factus sum apud te, » *Psal.* LXXII, 23.

Plenius S. Bernardus, homil. 39, ostendit animam sanctam, non tantum esse equam, sed equitatum potentissimum Dei: « Nec miraberis, inquit, unam animam equitatus multitudini simulatam, si advertas quante in ipsa una, quae tamen sancta anima sit, virtutum acies habeantur; quanta in affectionibus ordinata, quanta in moribus disciplina, quanta in orationibus armatura, quantum in sanctorum robur, quantum in zelo terror, quanta

Denique ipsi cum hoste conflictum assiduitas, numerositas triumphantium. » Hanc autem multiplicem de hoste victoriam ita sigillatim post nonnulla enarrat: « Ibi populus eductus est de Aegypto, hic homo de saeculo; ibi prostravit Pharaon, hic diaboli; ibi subvertuntur currus Pharaonis, hic carnalis et saecularia desideria, quae militant adversus animam, subvertuntur; ibi in fluctibus, isti in fletibus; marini illi, amari isti. Pulo et nunc clamitare demonia, si forte contingat incidere in talem animam: Fugiamus Israel: Dominus enim pugnat pro eis contra nos, » *Exod.* XIV, 25.

Igitur anima obediens et sancta, est equa et equitatus Dei, quia ad obediendum et ad omne opus bonum, quod jubet vel consulit Deus, promptissime, velocissime, efficacissime, totoque spiritu impetu procurrit instar angelorum, de quibus canit Psaltes, *Psal.* CIII, 4; et Apostolus, *Hebr.* cap. I, vers. 7: « Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis. »

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Rupertus per equam et equitatum accipiens virginem Mosis, per quam velut per equitatum Deus Pharaonem prostravit et mersit in mari, asserit per eandem denotari B. Virginem: « Sicut enim virga illa, ait, virgas maleficorum et incantatorum devoravit, et omnem superbiam aegyptiacam obrivit, ac deinde germinavit, frondit, floruit et fructum protulit, non plantata, non succo terrae provecta: sic tu pulcherrima mulierum, amica mea, cunctam pravitate haereticam interemisti, superbiam diaboli deiecasti, conceptu florida, partu fructifera; virgo in conceptu, incorrupta in partu; virgo ante partum, incorrupta post partum. Nonne igitur pulcherrimas mulierum? vere pulcherrima. »

Hinc B. Virgo contrivit caput serpentis, id est Luciferi, omniumque ejus assecularum, *Genes.* cap. III, vers. 13, quales sunt haeretici; quocirca B. Virgini vere et jure acciuit Ecclesia: « Quae sola universas haereses in universo mundo interemisti. » Id enim vere tibi tribui, patet ex omnium haereticorum etiam tumque historia.

VERS. 9. PULCHRE SUNT GENAE Tuae SICUT TURTURIS: COLLUM TUUM SICUT MONILIA.

PULCHRE SUNT GENAE Tuae SICUT TURTURIS. — q. d. Tuae, o sponsa (id est Ecclesia et anima fidelis), castitas ac virginis pudor relucet in genis tuis, equae ac in genis turturis. Hebraice est *תורית*, id est *turturum*, in plurali; verum plurale ponitur pro singulari, unde *turturis* verit Noster ex Septuaginta; Chaldaeus et Rabbinus *torim* vertunt, *inaures, gemmas, torques, margaritas, monilia*; R. Abraham, *maremulas* quae depictae erant in

star turturis; alii, *maremulas ad turturis speciem effigatas, quae ex temporibus descendentes usque ad genas eas mirè exornabant.* Unde Vatablus verit, *venusta sunt gena tuae inter maremulas, et totum tuum inter monilia*; Syrus, *speciosas sunt gena tuae cum cincinnis, et collum tuum cum torque.* Verum melius verit Noster: hebraeus enim *תור* proprie turturem significat per onomatopoeiam a sono vocis, quem gemendo turtur edit; non monile aut quid simile. Adde Nostrum et Septuaginta in Hebraeo legisse *תורית* *cattorim*, id est *sicut turturum*, non *תורית* *battorim*, id est *inter turtures*, vel *maremulas*, aut *monilia turturibus* similia. Denique aptius gena sponse turturibus comparantur, quia turtures pudici sunt, mansueti (unde et oculis felle), modesti et verecundi, itaque maxime castitatis et genis representant: « in genis enim est sedes pudoris, » ait Plinius, lib. XI, cap. XXXVII. Sic cap. IV, 1, ait: « Oculi tui columbarum: » columbarum enim species una sunt turtures.

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Explicit, et per partes confirmat sponsus per suos sodales, quod generaliter dixit sponsae: « O pulcherrima mulierum. » Unde pulchritudinem genarum et colli ejus hic representat, q. d. Facies tua a sole fuscata splendet et nitet argenteorum turturum fulgore. Alludit ad illud, *Psal.* LXXVII, 14: « Si dormitatis inter medios clerici, (eritis sicut) pennae columbae deargentatae. » Addit Nyssenius, ne quis ex eo quod sponsam comparat equae vel equitatu, ac haerorum eam pastriem dixerit, eam lascivam et luxuriosam aestimet, quales sunt equae et haedi, hinc ut hoc abstergat, assimilat eam turturi, quae perennem fidem compari servat, ac castitatis est symbolum.

Communis Patrum explicatio est per *genas pulchras* significari hic verecundiam et castitatem sponsae, puta Ecclesiae: haec enim prima et summa sponsarum est dos, quae maxime in genarum robore et pudore splendet. Ecclesia enim non alium sponsum, quam Christum amat, illum unum cogitat et loquitur, et id illum absentem, instar turturis, gemit et suspirat. Ita Origenes, Theodoretus, Cassiodorus, Nyssenius, S. Gregorius, Philo, Beda, Justus, Aponius, Rupertus, Anselmus, S. Bernardus, et S. Ambrosius, *serm.* 3 in *Psal.* CXVIII. Unde Septuaginta per interrogationem et admirationem vertunt, *quam speciosa facta sunt gena tuae sicut turturis?* ubi Origenes urget *facta sunt, q. d.* Ecclesiae genae primilium, dum in gentilismo viveret, non erant speciosae; ad postquam suscepunt osculum sponsi in lavacro baptismi, speciosae factae sunt, quia post Christum et per Christum excoli coepit castitas et virginitas. Notatur ergo hic ruagna virginitas et continentium copia in Ecce-

sia Christi, per ejusdem doctrinam et exemplum. Unde Apollonius symbolice per turturum accipit ipsum Christum; hujus enim virginealem verecundiam imitari satagit Ecclesia: unde sicut turtur, absente compare, gemit assidue, sic Ecclesia suo unico geniti et suspirat ad Christum, ut eo fruatur in caelis. Porro Chaldaeus pro turture vertens, *inaurem et frenum*, censet per illam notari obedientiam Synagogae: «Quando, inquit, egressi sunt ad desertum, dixit Dominus ad Moysen: Quam pulcher est populus hic, ut dentur eis verba legis, et sint sicut inauris in maxillis eorum, ut non recedat a via bona, sicut non recedit equus in cujus maxilla est frenum!»

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Primo, sicut turtur non nisi unum admittit marem, eoque mortuo, vitam agit vidualem in continuo gemitu et luctu: sic anima sancta non nisi sponsum Christum diligit, ejusque passionem et mortem luget assidue, ac ad eum in caelis suspirat; quare ejus absentiam deflet, ut crebro ejus genae moneant piarum lacrymarum imbre. Turtur enim monogamus est, et femella, amisso conjugio, aquas vitali limpidores, ne se in aquis conspecta conjugis recordetur. Viduae autem ideo in turturibus frequentiores sunt, quod mares ut refert Aristoteles, lib. IX *Histor. anim.* cap. vii, citius mori soleant, et minus vivaces sint. Hinc illud Virgili:

Nec genere aetia cessabit turtur ab ulmo.

Turtur ergo symbolice est primo, monogamiae; secundo, viduitatis; tertio, fidelitatis. Unde Gorpheus Beccanus in *Suzoniis* ab hebraeo *תור*, et latino *turtur*, dictum putat cimbricum et belgicum *trou*, id est *fidelitas* per metathesin, et *trouwen*, id est *nubere et conjugii fidem conjugii dare*, uti turtur eam dat turturi compari suo. Heliogabali nummus exstat, ex quo visitur femina gestans turturum eum hoc lemmate: «Militum fides,» *q. d.* sicut turtur fida est suo compari, sic miles filius sit suo duci. «Turtur, ait S. Gregorius, postquam parem suam perdidit semel, nunquam alteri se jungit, sed semper solitaria habitans in gemitu perseverat, quia quem diligebat non inveniens, querit: sic sancta quoque anima, cum a sponso suo absens est, ab eius amore non recedit, sed in ejus desiderium semper anhelat et gemit; et dum illum quem valde diligit, non invenit, quia ab omni alieno amore se retrahit, quasi in genarum verecundia castitatem cordis ipso habitu et actu exteriori ostendit;» et S. Bernardus, *De Modo bene vivendi ad Sororem*, cap. x: «Pulchre sunt genus, inquit, sicut turturis. Natura turturis est, ut si per occasionem perdidit conjugem, alterum amplius non quaerat. O sponsa Christi, assimilare et tu

huic turturi, et praeter Jesum Christum sponsum tuum, amorem non quaeres alterum. O sponsa Christi, esto similis turturi, et luce die ac nocte cum desiderio Jesu Christi sponsi tui, quia jam ascendit ad caelos, ut aliquando faciem illius videre merearis in dextera Patris. Pulchra sunt genus tuum sicut turturis. In genis solet esse verecundia. Soror venerabilis, genas habes turturis, si praer voluntatem illius facis; genas habes turturis, si cum amore et reverentia Christi ea quae illi displicent postponis; genas habes turturis, si praeter Christum alterum amicum non diligis.» Similia habet S. Chrysostomus, homil. 8 *De turture*, tom. V.

Secundo, turtur ut castitatem servet, amat solitudinem, ac in locis remotis nidificat, pullosque generat et nutrit, ubi ab hostium incursum sint semoti et tuti. Idem facit anima sancta. Audi S. Bernardum, *serm.* 40: «Omnino supra te est angelorum Domino desponsari. An non supra te adherere Deo, atque unum spiritum esse cum eo? Sede itaque solitarius sicut turtur; nihil tibi et turturibus, nihil cum multitudo ceterorum; et clamque ipsum obliviscere populum tuum, et domum patris tui; et concepiscet rex decorem tuum. O sancta anima, sola esto, ut soli omnino serves teipsum, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge et ipsos domesticos; secede ab amicis et intimis, etiam et ab illo qui tibi ministrat. An necesse te verecundum habere sponsum, et qui nequaquam suam velit tibi indulgere praesentiam presentibus ceteris? Secede ergo, sed mente, non corpore; sed intentione, sed devotione, sed spiritu.» Et post nonnulla: «Solus es, si non communia cogites, si non affectes praesentia, si despicias quod multi suspicant, si fastidias quod omnes desiderant, si jurgia devites, si damna non sentias, si non recorderis injuriarum. Alioquin nec si solus corpore es, solus es.»

Tertio, turtur suo luctu representat animam non dissolutam et intemperantem, sed moribus aequae ac sermionibus compositam, gravem, temperantem, orationi et compunctioni deditam; quae gulam et libidinem refrenet per temperantiam, iram per patientiam, pusillanimitatem per fortitudinem, etc.: ita tres Patres apud Theodoretum. Turturi enim pro canis est planetas; unde vox turturis fuit vox S. Magdalenae plangentis sua peccata: hinc turtur gemebundus notat animam meditantem, quae gemit et luget suas alicuiusque culpas et verunas hujus peregrinationis et exilii nostri. Hinc quoque turtur symbolum est sapientiae: nam «cor sapientium ubi tristitia est: cor est stultorum ubi laetitia,» *Eccl.* vii, 5; hinc et proverbium: «Caro turturis cibus est sapientium:» nam, ut docet Adrovandus in *Turture*, turturis caro non crassum, sed lenem dat succum, quod facile in subtiles spiritus animales convertitur, hi enim appositi sunt planeque subserveniunt et contemplationi, hinc rursus turtur me-

ditabundus typus est providentiae, quae futura praemendatur et prospicit, teste Plerio in *Hierog.*: unde illud, *Jerem.* vii, 7: «Turtur, et hirundo, et ciconia, custodierunt tempus adventus sui.»

Quarto, S. Bernardus, *serm.* 40, per genus accipit rectam intentionem, quam Christus oculis comparavit, *Matth.* vi, 22; oculos autem circumdant et sustinent genus; unde Cicero, *De Natura deorum*: «Genae, ait, ab inferiore parte tutantur oculos subjectos, leniterque eminentes. Santque bene, quia in intentione considerari debent duo, scilicet res et causa, hoc est, quid intendas, et propter quid intendas.» Audi Plinium, lib. XI, cap. xxxvii: «Infra oculos male, quas prisci genus vocabant, duodecim tabularum interdicto radii a feminis eas vetantes; pudoris haec sedes: illi maxime ostenditur rubor; infra eas, hilaritatem risumque indicantes buccae;» et paulo ante: «Graviores alium inferiore gena connivent; eadem nictantur, ab angulis membrana obnente. Columbae et similia (ut turtures) utraque connivent, etc. Extremum ambitum genae superioris antiqui *citium* vocare, unde et *supercilia*. Hoc vulnere aliquo ductum non coalescit.» Talis prorsus est intentio, aequae ac castitas et pudor virginialis.

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et D. Virgine.

Pulchra genae nolant eximiam puritatem et verecundiam B. Virginis, quae ut turtur assidue gemit mortem turturis, id est Christi dilecti sui: nam, ut ait S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovin.*: «Turtur avis pudicissima, semper habitans in sublimibus, typus est Salvatoris.» Hinc et ipsa pro filio in Purificatione obtulit par turturum, aut duos pullos columbarum, *Luc.* ii, 24, ac cum Joseph marito suo servavit castitatem, non tantum conjugium, sed et virginealem, ac post ejus mortem, vidualem. Hinc apti comparatur: apes enim copulam carnalem nesciunt, sed virgines concipiunt paritque suos fetus, ut B. Virgo miro modo in se copulavit virginitatem et fecunditatem, sive maternitatem. Audi S. Ambrosium, lib. I *De Virg.*: «Digna virginitas, quae apibus comparetur, sic laboriosa, sic pudica, sic continens. Rore pascit apes, nescit concubitus, mella componit; ros quoque virgini est sermo divinus, quia sicut ros, Dei verba descendunt. Pudor virginis est inemera natura; partus virginis fetus laborum, expers amaritudinis, fertilis suavitatis.»

COLLUM TURTUR SICUT MONILLA. — Noster cum Septuaginta legit כַּחֲרוֹם *cacharuzim*, id est sicut monilla, jam legitur כַּחֲרוֹם *bacharuzim*, id est in monilibus, *q. d.* Collum tuum circumdatum est monilibus. Porro Pugninus et Rabini *charuzim* interpretantur *torques* et *margaritas perforatas filo copulatas*: solent enim matrone, ut decorem sibi concilient, collum ornare torquibus et margarita-

rum corona; at sponsa haec externis hisce ornamentis non eget; ipsa sibi ornamentum, ipsa margaritum esse, ac vere *Margarita* nominari potest: ita Origenes, Theodoretus et S. Bernardus. Hinc facit illud S. Hieronymi ad Eustochium: «Margarita est sermo Dei, et ex omni parte perforari potest.» Est demum hinc comparatio, prius enim genas sponsae comparavit turturi, hic collum comparat monilibus: sic enim Hebraei disparata saepe combinant. Unde cap. iv, vers. 1, oculos sponsae comparat columbae, demes gregibus, labia vitre coccineae, genas fragmini mali panici, collum turturi, ubera hinnulis. Addunt nonnulli turtures sepe esse torquatos plumes colli exstantibus, ideoque sponsae huic turturae dari torquem et monilia.

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Proprie *collum* quod oneri et jugo, aequae pili subjicitur, significatur subjectio et obedienciae Ecclesiae, quae Christo sponso Deique legibus omnia obedit, quae eam non tam gravat quae ornat, uti monile, juxta illud, *Proc.* i, 8 et 9: «A fili mi, disciplinam patris tui, et ne dimittas gem matris tuae: ut addatur gratia capiti tuo, torques collo tuo.» Vide ibi dicta. Hinc sicut collum non est rigidum, sed tortile et versatile in omnes partes, quo caput jusserit, ideoque rotundum: sic et obediens, agilis et versatile est ad omnia opera quae superior praeceperit. Audi Aristotelem, lib. IV *De Partib. animal.* cap. x: «Collum arteriae gratia laxetur; quippe quod eam et quae etiam gulam protegat, amplexuque suo teneat. Hoc ceteris animalibus flexibile et vertebri compactum est; at lupi et leoni osse perpetuo riget. Commodius enim ad robur, quam ad ceteros usus collum is esse natura voluit.» Unde Chaldaeus vertit, et *quam pulchra sunt dorsa eorum, ut sustineant dorsum praecipitorem meorum, et sint super eos sicut jugum super cervicem bovis, quod ardet in aratro, et sustentat se et dominum suum.* Sic et Theodoretus et alii passim.

Hinc primo, in Scriptura, quin et apud profanos, collum flexile, submissum denotat et obsequentem; collum vero durum, rebellem et contumacem. Unde illud, *Isai.* xlviii, 4: «Sevi quia durus es tu, et nervus ferreus cervix tua, et frons tua area.»

Secundo, sicut collum medium est inter caput et corpus, ac capitis influxum et spiritus excipit, derivatque in omnia membra, atque illa capiti connectit et subordinat: sic et obediencia jungit subditos superiori, ejusque praecipit et consilia, spiritum et virtutem in illos derivat.

Tertio, sicut collum continet arteriam, qua vitalem halitum trahimus, et gulam quam in stomachum cibum trajicimus: sic obediencia menti vitam, vitalemque spiritum aspirat, ac cibum non

corporalem, sed spiritalem voluntati, quæ quasi stomachus est animæ, subministrat. Audi Aristotelem, lib. I *Hist. animal.* cap. XII: « Collum quod inter pectus et faciem est, cuius pars prior guttur, posterior gula, quantumque colli ipsius cartilagineum priorem obtinens situm, vocem transmittit et halitum, id artem nominatum est: at vero quantum interius carneum spinæ præjacet, gula dicitur: pars autem posterior colli extrema, cervix appellata est. » Idem, lib. III *De Part. animal.* cap. III: « Collum, ait, capiti subjacet his, quæ id habent animalibus: non enim omnia habent, sed ea tantum quibus sunt partes illæ, quarum gula collum conditum est, hoc est guttur, et quæ gula vocatur; guttur spiritus causa datum est, hoc enim spiritum animalia trahunt et reddunt, et respirando, et exspirando: quamobrem quæ caret pulmone, collo etiam caret, ut genus piscium: gula est, quæ cibis et potus devoratur, itaque ea quæ caret collo, gulam hæc manifestam non habent. »

Hinc sicut *genæ* notant virgines in Ecclesia, sic collum denotat monachos et religiosos, quorum professio est obedientia, juxta illud: « Collum vestrum subjicite jugo, et suscipiat anima vestra disciplinam, » *Ecclesi.* LI, 34. « Injice pedem tuum in compedes illius, et in torques illius collum tuum. Subjice humerum tuum, et ne accideris vinculis ejus, » *ibid.* cap. VI, vers. 23. Et: « Liga ea in corde tuo, et circumda gutturi tuo, » *Prov.* VI, 21. Sicut enim torques totum ambit et circumplectitur, sic obedientia totum religiosum, omnesque ejus actiones, totamque vitam complectitur, ut nihil ei agere liceat, nisi quod superiori libeat. Insuper, sicut torques e margaritis contextus plurimas continet margaritas, sic obedientia, quæ cæteras virtutes menti inserit, insertasque custodit, » ait S. Gregorius, *XXXV Moral.* cap. X. Quare obedientia est corona et rosarium virtutum omnium.

Porro pro *monitiâ* Septuaginta vertunt, *ἐπιταγή*, quod primo, S. Ambrosius, serm. 3 in *Psal.* CXVIII, vertit, *redimicula*, q. d. Obedientia collum obedientis et religiosi non tam deprimit, quam redimit, et instar torquis decorat et coronat: hinc religio dicitur a *religando*. quod mentem antea a Deo per peccatum divulsam religet Deo; quid autem nobilitas quam religari et copulari Deo? Audi S. Ambrosium: « Cervix tua sicut redimicula. Portate Christi jugum; suave est, si ornamenta putes cervicis tuæ esse, non onera; attolle ergo oculos tuos ad Dominum Deum tuum, et quære Deum, et invenies. Erige cervicem; redimicula, non vincula geris. Muta quoque animalia redimiculis gaudent, et phalerari sibi magis, quam nudari videntur. Genæ sicut turturis præferent insignia verecundie; redimicula cervicis, libertatis attollent fiduciam: leve enim jugum Christi, et ideo cervix eo non premitur, sed levatur. » Hinc Origenes, *hom.* 2 ex quatuor, per *redimi-*

cula accipit obedientiam Christi usque ad mortem; hæc enim totam vitam ejus redimivit, id est circumdedit et decoravit; obedientie ergo Christi censet comparari obedientiam Ecclesie: « Magna, inquit, in hoc laus sponsæ est, magna Ecclesie gloria, ubi imitatio obedientie ejus exequatur obedientie Christi, quem imitatur. »

Nyssenus autem *ἐπιταγή*, id est *redimicula*, derivat ab *ἐπιταγή*, id est *portus*, eo quod torques curvantur instar portus, qui luna fulcata formam habet; unde dicta Panormus, nobilis Siciliæ civitas, q. d. *Omnis portus, vel per omnia portus*, eo quod naves undique illuc conveniant et confluant. Obedientia ergo religioso est quasi portus, quia contra omnia pericula et tentationes præstat et securitatem, ut conscientia quieta et tranquilla vitam omnem exigit in lætitia. Quocirca Climachus, *gradus* 4: « Obedientia, inquit, est perfecta abnegatio propriæ animæ et proprii corporis, mors voluntaria, vita sine sollicitudine, navigatio sine damno, sepultura voluntatis, via humilitatis, et quasi si quis dormiendo iter faciat. » Idemque addit: « Vivere in obedientia nihil aliud esse, quam suum onus aliorum humeris imponere, nare super aliorum ulnas, et sustentari in aquis ne mergamur, sed sine periculo hoc grande pelagus hujus vite transeamus, et quidem brevissima navigatione. » Causa a priori est, quod obediens regatur a Deo: Deus enim superiores illi constituit, per quos eum gubernat. Quis autem errare metuat, gubernante et ducente Deo, iudicium jubente? Scitum est illud Christi: « Qui vos audit, me audit, » *Luc.* X, 16.

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Collum, id est status subjectionis monet animam, primo obedientie, quam debet Deo et superioribus; secundo, humilitatis; tertio, patientiæ: hæc enim due sunt consuetudines, imo fœdera obedientiæ, sine quibus illa stare nequit; et S. Ambrosius, lib. *De Isaac et Anima*, cap. IV: « Laudatur, inquit, anima, quod celesti sibi illuminanti præcepto jam speciosa, jam pulchra sit, quæ vultu præferat castitatis decorem, et redimicula cervicis attollat, in qua sunt patientiæ et humilitatis insignia. » Quocirca S. P. N. Ignatius in regulis modestie sancti, ut nostri cervicæ nonnulli inflexa incedant, ut hæc forma humilitatis et modestiæ præ se ferant: « Caput, inquit, teneatur rectum cum moderata inflexione in partem anteriorem, ad neutrum latus deflectendo. Oculos demisso ut plurimum teneant. » Ita inessit Christus Dominus, de quo sic scribit Nicephorus, lib. I *Hist.* cap. XI: « Collum ejus sensim declivè, ita ut non arduo et extenso nimium corporis statu esset. »

Audi et tres Patres apud Theodoretum: « Collum pulchrum effectum est sicut monilia. Neque

enim tibi ferreum est collum, ut propter superbia flecti nequeat, sed propter modestiam facile terri possit, ut monilia ex auro elaborata: cuius quidem auri probitatem ac puritatem, humilitas tua simplicitate non ficta imitatur. Quod si minime simulatam humilitatem monile significat, ut dictum est sponsæ Christi collum tanquam monilia commendatum, et virtutum indicat multitudinem, et implicitam in singulis virtutibus humilitatem. Quomodo enim monile recta figura prius ab artifice confatur, deinde in circulum accommodat ad usum circumflectitur: sic homo virtute perfectus, cum absoluta vitæ moderatione rectus sit, cæteris compatiendo per humilitatem flectitur, atque dimittitur. » Subdunt deinde collum esse rationem: « Ad collum humilitate circumdatum, est animi ratio, quæ ut collum reliquo corpori caput conjungit, sic ipsa mentem cum sensibus connectit, dum ex virtutum habitu mentem per actiones sensibus applicat, sensusque rursum ex virtutum præscripto ad mentem reducit. Flectitur item per humilitatem, dum non ex propria extollitur dignitate, sed ex pulveris ac materis abjectione demittitur. »

Hæc de causa religiosi collo injiciunt *scapulare*, æque ac pontifices in lege veteri collo injiciebant *epitod*, quod utrosque admonet obedientiæ et patientiæ, sicut monile e collo pendens virgines admonet pudicitiam, ac viros generositatis, virisque virtutis. Inde enim dictam est monile, quod virtutis *admonestio*. Nam primum ob aliquod egregium factus dari solebat ingenibus juvenibus; unde Ovidius, *X Metamorph.*:

Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo.

Sic et græcum *ἐπιταγή*, id est *monile*, alludit ad *ἐπιταγή*, id est *impetum et impulsum*, quod illum ad præclara virtutis opera viris et virginibus injiciat; sicut hebræum *חרוז* *charuz*, id est *monile vel torques*, alludit ad *חרוז* *charuz*, id est *expeditus, strenuus*, acer ad heroica facta: tali enim debentur monile et torques. Unde T. Manlius a torques, quem Gallo ad Anienum occiso detraxit, Torquati cognomen accepit, teste Livio.

Rursum, mililibus ob rem strenue gestam, a duce torques aureus in collum injiciebatur, indeque torquati dicebantur, erantque duorum generum, *simples* et *duplares*. « Torquati, inquit Vegetius, lib. II, duplares, torquati simplices erant: quibus torques aureus solidus virtutis præmium fuit, quem qui meruisset, præter laudem, interdum duas consequeretur annonas, duplares duas, simplices unam. » Sic torques et monilibus a Christo sponsæ decoratam se gloriabatur S. Agnes, dum profecto urbis filio suas nuptias ambientem, cum stomacho respondit: « Discede a me, fomes peccati, pabulum mortis, nam multo te nobilior distorques sponsus subarrhavit me; qui cum sit rex cœli et terre, aureo vestitu ornavit me, et aures meas decoravit insignibus margaritis, et col-

lum monilibus atque fulgentibus gemmis, » uti fuse refert S. Ambrosius, *Serm.* 40.

Secundo, Nyssenus, *hom.* 3, per *collum* censet notari circumspeditionem, et providentiam animæ sanctæ: « Sicut enim equus, inquit, collum in orbem gyrans, ad omnes gressus aspiciet neubi in saxa impingat, aut in fossam ruat, sed mollesso pede gradiat; ut sic anima sancta omnes suas actiones et gressus prospiciat, et circumspiciat, neubi labatur aut cespitet, sed directo cursu ad Deum festinet. » Huc accedit Justus Orgelitanus qui per *collum* accipit contemplativos, qui legem Dei ruminantes, eandem docendo in alios effundunt: hi enim sunt Ecclesie monilia.

Tertio, S. Gregorius, in *Psal.* v *paenit.*, per *collum* accipit fidem: « Collum, ait, fides est, per quam Deo fidelis quisque jungitur, et quasi per collum capiti suo Christi Ecclesie, quæ ejus est corpus, unitur; et quia fides sine operibus mortua est, quasi collum sponsæ monilibus circumdatur, dum fides sanctæ animæ operibus decoratur, id eoque ei dicitur: Collum tuum sicut monilia. » S. Bernardus vero, *Serm.* 41, per *collum* accipit intellectum purum et simplicem: « Annon, inquit, siquidem tibi videtur colli quodam modo vice fungi intellectus, per quem tua anima trajectis in se spiritus vitalia alimenta, atque in quosdam transfundit viscera morum affectuumque suorum? Hoc ergo sponsæ collum, id est prorsus et simplex intellectus, cum nuda et aperta veritate satis per seipsum renitit; non indiget ornamento; sed ipsum magis, tanquam pretiosum monile, animam decenter exornat, ac prorsus simile monilibus ipsis describitur. Bonum monile veritas, bonum puritas sive simplicitas, bonam plane mentem sapere ad sobrietatem. Philosophorum vel hereticorum intellectus non habet hæc in se puritatis veritatisque nitorem; et ideo nullam curam gerunt ipsum colorare et fucare phaleris verborum, et versutis syllogismorum, ne, si nudus appareat, falsi etiam appareat turpitudō. »

Symbolice, Cassiodorus, S. Gregorius, Beda, Aponius, Philo Carpathius et Anselmus per *collum* accipiunt doctores et prædicatores. Audi S. Gregorium hic: « Per collum sponsæ prædicatores sanctæ Ecclesie designantur. Monilibus prædicatores comparantur, vel quia Ecclesie sunt ornamentum, vel quia Ecclesiam manunt utpectis monile, vel a rotunditate, id est perfectione. In monilibus gemmæ in auro operantur. Per *animum* quippe sapientia, per *labios* opera exprimuntur. Collum ergo sponsæ sicut monilia existit, quia quilibet rectus Ecclesie prædicator, et sapientia interius se induit, et opera exterius exercet, quæ in sapientia videt.

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Hæc omnia jam dicta præ omnibus eximie con-

veniant B. Virgini. Insuper Rupertus per *monile colli* accipit silentium B. Virginis: « Sicut, inquit, monilia munit matronarum pectora pudica, unde et dicuntur *monilia*, eo quod pectus munit, ne quis extraneus, id est impudicus matronam suam injiciat: ita et collum tuum munit verba tua, non solum ne quid otiosum aut noxium, sive inordinatum per vocem erumpat; verum etiam ne ipsum bonum tuum, secretum tuum, divinum mysterium tibi creditum, leviter viam vel vocem inveniat, ut auris aliena, sive filia aliqua, quamvis videatur esse filia Jerusalem, quae forte custodire nesciret hujus modi margaritas, sicut custodiri oportet propter porcos, maxime propter Herodem et ejus complices, intelligat. Vere igitur pulcherrima mulierem, pulcherrima in genis, pulcherrima in collo, id est tam oculorum quam verborum tuorum moderamine decentissimo. »

VERS. 10. MURENULAS AUREAS FACIEMUS TIBI, VERMICULATAS ARGENTO.

MURENULAS AUREAS FACIEMUS TIBI, VERMICULATAS ARGENTO. — *q. d.* Aureis obedientie legibus, et argento sapientiae disponentis te decorabis. Hebraea, *catenulas auri faciemus tibi punctatas argento*; Septuaginta, *similitudines vel simulaera auri* (Symmachus *insignia aurea*, quia editio tortilis auri) *faciemus tibi cum stigmatibus suis distinctionibus argenti*; Symmachus, *cum variatilibus*; quinta editio, *in militis*, id est in punctis minutis argenti; alius, *cum variegationis*; Valabius, *ornamenta convenientia ex auro faciemus tibi cum notis vel clavis argenteis*. Noster optime vertit, *vermiculatas argento*, id est argenti punctis variegatas, instar vermiculorum quorundam, quorum tergum variis colorum notis dispungitur, aut qui noctu instar argenti nitent et resplendent. Syrus vertit, *cinctivus aureos faciemus tibi cum laminis*, vel *bracteis argenti*; Arabicus, *imagines*, vel *figurae*, vel *sculptilia auri fieri tibi, similitudine tibi*.

Murena piscis est idem cum anguilla, vel certe illi persimilis, ut patet ex ejus effigie, quam exhibent Aldrovandus et Rondeletius *De Piscibus*, in *murena*: inde *murena* vocatur colli auri, quod scilicet auro in virgulas lentescente, quam flexuosi catena contextitur, ex piscis ulique imagine vocabulo conformato, ait ex S. Hieronymo Celsus Rodiginus, lib. IV, cap. n. Rursum sicut *murena* variis notis quasi punctis distinguitur, sic et *murena* vermiculata et distinguitur punctis argenti. Unde Plinius, lib. IX, cap. xxiii: « In Gallia septentrionali, ait, murenis omnibus, dextera in maxilla septem maculae ad formam spectantiorum auro colore fulgent dumtaxat viventibus, pariterque cum anima extinguuntur. »

Murenae ergo *aureae* sunt virgulae auri flexuoso contextu, ac punctis et maculis variegatae, itaque *murenae* pisci, qui se flecitur in orbem, persimiles,

sive manus, sive caput, sive aliud membrum elegant et ornent. Proprie tamen sunt capitis et colli, ut indicat S. Hieronymus ad Marcellam, epist. 15, ubi laudans B. Asellam: « Aurum colli sui, inquit, quod *murenam* vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente, quam flexuosi ordinis catena contextitur, absque parentibus vendidit. » Quem secutus Cassiodorus: « *Murenae*, ait, ornamentum sunt colli virginalis et puellaris: videlicet virgulae auri perplexae, intermixtis nonnumquam pulchra varietate subtilissimis argenti filis. Et hoc est quod dicit *vermiculatas argento*, hoc est, in modum vermium terrenorum, quos *lumbricos* dicunt, distinctas et inter se conjunctas. *Murenae* autem dicuntur a similitudine piscis marini, qui *murena* vocatur. » Unde Aponius legit, *catenulas aureas faciemus*, quas non collo, sed auribus ornandis tribunt S. Anselmus et Bernardus. Melius Justus Orgilanus: « *Murenae*, ait, sunt ornamentum a capite descendens, quod cervix ornatur. » Denique *murena* dicitur a *mure*, id est *fluere*, ait Eustathius, eo quod, teste Macrobio, praepinguetudine in summa aqua fluitet, nec se mergere possit, sole mirum torrefacta. Unde Martialis, lib. XIII, *epigramm.* 77:

Quae natat in siculo grandis murena profundo,
Non valet exstam mergere sole catem.

Sic pariter circa collum fluitat *murena* aurea, et solis radiis percussa effulgurat.

In Hebraeo est תורתי *thore*, quam vocem Vulgatus paulo ante vertit, *turturis*, unde nonnulli huc turturum vel turturellam, sed fuvialitem, puta *turturam*, accipiunt: hic enim piscis, ut pulcherrimis maculis distinguitur, ita sanissimus tegae ea sapientissimus est: hinc et quinta editio vertit *tortilis auri*, instar turturis, vel truite aut murene. Unde et nonnulli censent turturem hebraice dici תורתי, quasi *tortilem*, eo quod tortili collo תורתי *thor*, id est circumpiciendo jugiter exploret, nam alibi comparem suum absentem reperire et videre queat. Alii *thore* vertunt, *dispositiones, ordines, series*, quales sunt in nexu annulorum et bractearum in catenulis. Noster optime vertit *murenas*, id est *catenulas* et *torques aureas*.

Alludit ad illud, *Psalm.* LXXV, 11: « Si dormitatis inter medios clericos, (eritis sicut) pennae columbae deargentatae, et posteriori dorsi ejus in pallora auri. » Gensent S. Gregorius, Cassiodorus et Balda haec esse verba sponsi. Melius Justus Orgilanus, Anselmus, Rupertus et S. Bernardus censent esse verba sociorum sponsi; unde aiant: *Murenas aureas faciemus*, in plurali; non factum, in singulari.

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Queritur, quidnam *murenae aureae* significent?

Primo, Chaldaeus accipit tabulas decalogi a Deo datas Mosi in Sina; sic enim vertit, *tunc dictum est Mosi: Ascende ad Armentatum, et dabo tibi duas tabulas lapideas, et ovis ex sapphiro throni, gloriae, et splendidas sicut aurum optimum, ordinatas per lineas, scriptas digito meo, in quibus scripta sunt decem verba, quae expurgata sunt magis quam argentum, quod expurgatum est septem vicibus: dabo autem eam per manum tuam populo domus Israel.*

Secundo, Cassiodorus, S. Gregorius, Balda, Justus, Aponius et Anselmus per *murenas* accipiunt charisma intelligentiae S. Scripturarum, quae aureae dicuntur, vel propter sapientiam claritatemque sensus spiritualis, vel propter charitatem, quam edocent; vermiculatae autem argento asseruntur, vel propter nitorem eloquentiae, vel propter sonorem praedicationem, vel, ut ait S. Anselmus, ut sciant doctores sacrae Scripturae sententias dispensare pro cuiusque captu et fructu; vel, ut Aponius, *vermiculatae* dicuntur, quia diversas continent prophetias, alias Christi conceptioni, alias nativitati, alias passioni, alias resurrectioni, etc., congruentes, quae quasi intertextae argenti vermiculatione, elegantior emittunt. Huc accedunt Nysenus, S. Augustinus, Origenes, Theodoretus, et tres Patres, qui per *murenas* accipiunt cognitionem sacramentum Litterarum, ac praesertim figurarum Veteris Testamenti.

Hic ergo sequentes versionem Septuaginta, quae habet, *similitudines auri faciemus tibi ex stigmatibus, vel distinctionibus argenti, donec rex sit in accubitu suo*; S. Ambrosius, in *declinatione sua*, id est in solio suo, ubi se reclinet, sic explicat: Nysenus quidem censet *murenas* has pertinere ad equum vel equitatum, cui paulo ante sponsam comparavit, quasi socii sponsi angeli, vel sancti doctores eam sic affentur: Tibi, o anima, quae recte equis es assimilata, faciemus quaedam veritatis simulacra, et quaedam similitudines, quae non possunt accurate et exacte ostendere, qui tibi inest, mentis decorem. In autem, his acceptis, fies per fidem subjugale jumentum et habitaculum ejus, qui in te est habitaturus: Christi enim eris et sedes et domus. Plenius Origenes, *homil.* 2 ex quatuor, sic interpretatur, quasi dicat: Sacra Scriptura, Deique cognitio praeis patribus tradita fuit per similitudines et enigmata, usque dum Christus a morte resurgens, accubans recubavit ut leo, *Genes.* xxix, 9. Hic enim patefecit sensum prophetarum et S. Scripturarum. Idem ibidem sic tropologice explicat: Anima imperfecta instruitur de rebus divinis per similitudines et exempla, usquequo rex sit in accubitu suo, id est, usquequo in id proficiat talis anima, ut capiat regem, et habeat recumbentem in semetipsa; habitat enim verbum Dei in anima perfecta, juxta illud Christi: « Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus; » *Joan.* xiv, 23. Ex adversus, S. Augustinus libro primo *De Trinitate*, cap. viii, sic explicat: « Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus ar-

genti, quoadque rex in cubitu suo est, » id est, quoadque Christus in secreto suo est, quia inquit Paulus, *Colos.* iii, 3 et 4 « via vestra est abscondita cum Christo in Deo. Cum Christus apparuerit, vita vestra; tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. » Quod antequam fiat, « videmus nunc per speculum in enigmate, » hoc est in similitudinibus: « tunc autem facie ad faciem, » I *Corinth.* xiii, 12.

Murenae ergo *aureae* significant mundum, sive ornatum S. Scripturae luceantem auro spiritualium sensuum, et argento eloquentiae nitentem et resonantem. Audi S. Gregorium: « *Murena* piscis est, qui captus vertit se in circumlum, ad ejus exemplar fit inauris, quae *murena* dicitur, quae designatur praedicatione, quae auribus inheret, et eas penetrat. *Murenalis* monilia collo ligatur, quia et sapientia, et religio a Scripturis sanctis praedicatoribus adjungitur. Per *murenas* enim sancta Scriptura intelligitur, quae bene auro et argento vermiculatae dicuntur, quia et sapientia, alias Scriptura fulget, et sonora praedicatione per universum mundum auditur. Sicut enim per aurum sapientia, sic per argentum sancta praedicatione demonstratur. » Huc facit illud, *Psal.* xi, 7: « Eloquia Domini, eloquia casta (sicut) argentum igne examinatum, probatum terre, purgatum septimum. »

Tertio, S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovin.*, per *murenas aureas* accipit virginitatem. Ante Christum, inquit, Ecclesia habebat argentum in viduis et maritalis, sed aurum virginitatis per Christum accepit. Videtur enim hic, sponsa pudicitiae ob pudicitiam dari *murena* aurea dispueta argento, ut respiciat illud quod dixit: « Genue tuae sicut turturis, » id est, summe pudica et *veronada* est instar turturis. Huc accedunt illi, qui per *murenas aureas* accipiunt aureolam dandam virginibus: hebraeam enim תורתי *thore*, id est *murena*, idem est quod תורתי *thorim*, id est *turtures*, quasi *murenae* hae fuerint contextae ex turturum effigiebus, quae sunt symbolum pudicitiae; esto a turturibus *thorim* extensum sit ad significandas effigies aliarum rerum, ut *murenarum* et serpentium, a quibus priscorum torques et murenae constabant, ut docet Clemens Alexandrinus, lib. II *Pedagog.* cap. xi. Unde Septuaginta *thorim* vertunt ὀφθαλμοειδῆ, id est *similitudines* aut *simulacra* in genere.

Quarto, Psellus per *murenas* accipit progressum in virtute et sanctitate, quasi angeli ita animam piam afflentur: Quia futurum est ut rex in te, o sponsa, quae ipsum caele anas et quaeris, requiescat, age, sine te a nobis instrui atque ornari: quamvis enim non ut aurum virtutibus fulgeas, sed adhuc ut argentum splendens, te ad auri tamen similitudinem decorabimus, similia, quae reddemus cherubico et flammeo ac venerando solio, in quo rex descendens se reclinet et quiescat. Haec Psellus.

Porro, quia hic progressus fit per persecutiones et tribulationes, hinc easdem per *murenlulas* hic denotari censet S. Ambrosius, serm. 3 in *Psal.* cxviii, dum ait: « Hereditas ejus diffusa per populos; quo frequentius examinata, eo amplius est probata: crebra enim persecutiones Ecclesie justorum nobis titulis, martyrii victorias ediderunt. Ita sicut aurum bonum, ita Ecclesia cum uritur, detrimenta non sentit, sed magis fulgor ejus augetur, donec Christus veniat in regnum suum, et reclinet caput suum in Ecclesie fide, qui cum venisset ad eam perditas domus Israel, non habebat ubi caput suum reclinaret. »

Huc accedit Philo Carpathius qui per *murenlulas* accipit martyria et martyres, qui catenati fuerunt olim catenis ferreis, nunc aureis in celo, suntque aurei ob charitatis soliditatem, ac stigmatibus flagellorum, clavorum et tormentorum dispuñti, juxta illud Pauli: « Ego stigmata Domini Jesu in corpore meo porto, » *Gal.* vi, 17; martyribus ergo quasi *murenlulis* aureis argento variegatis ornatur Ecclesia.

Quinto, S. Bernardus, serm. 41, qui *murenlulas* assignat aures, per eas accipit sanctas inspirationes et suggestiones divinarum rerum, quas angelus anime sancte inspirant, sed per similitudines, ut vertunt Septuaginta et enigmata, ut ait Paulus, I *Corinth.* xiii, 12.

Sexto, Titelmannus et alii per *murenlulas aureas* intelligunt charitatem Dei exerentem se in amorem proximi, et in opera misericordie, hinc enim argento; charitas vero auro representatur; aut charitatem distinctam et dispuñctam notis argenti, id est actibus humilitatis ceterarumque virtutum.

Septimo, *murenlula* apposite significat modestiam et compositionem externam omnium membrorum, actionum, gestuum, motuum ad probitatem et pietatem, etc., ex quibus fit quasi catena aurea mire ornans hominem, ac presertim sponsam. Ita Clemens Alexandrinus, lib. III *Pedagog.* cap. 1: « Torques, inquit, et catene sint pudor et modestia. Non alius fuerit mulieri aurum ornatus, quam catechesis, hoc est, quae per auditum suscipitur institutio. Oculi autem verbo injuncti, et aures ad sensum perforatae, divinarum rerum auditorem, et sanctorum rerum contemplatorem efficiunt. » Notum est illud S. Ambrosii: « Modestia est purpura virtutum. »

Octavo, epissime per *murenlulas* accipias hic cum S. Bernardo, Sanchez, Hortolano, Joanne Carnelita et aliis premium et ornamentum obedientie: cum enim immediate ante dixerit: « Collum tuum sicut monilia, » id est obedientia tua, qua collum legit subjicis, o sponsa, o Ecclesia, est aurum tuum monile, quod mire interne animam tuam decorat; nunc ejusdem externum ornamentum et premium assignat, videlicet *murenlulas* ex auro notis argenti intertexto: hae enim faciunt, ut aurum inter eas magis majorique gratia resplendeat, ait Nyssenus.

Huc facit quod hebraicum *תורה תורה*, id est *murenlula*, plane alludat ad תורה *thora*, id est lex, et ad תורה *tor*, id est dispositio, ordo, series; unde Chaldaeus per *tor* accipit Decalogum; atque Origenes, Theodoretus, S. Augustinus, S. Gregorius et ceteri in secunda expositione citati, accipiunt S. Scripturam, quae legem Dei continet et promulgat.

Igitur sponsa collo tam obedienti Deum in premium ornatumque injicit *murenlulas*, hoc est leges suas divinas, quae, cum ex rationibus aeternis, quae sunt in mente Dei, emanant, in se sapientissimae sunt, aequae ac pulcherrimas, ut mire obedientem eas acceptantem, non tam ligant quam ornent; sub legibus accipe non solum precepta, sed et consilia evangelica, aequae ac beatitudines, quae hominem efficiunt caelestem et angelicum, imo angelum terrestrem. Ergo *murenlula* Christi Ecclesie date sunt leges evangelicae, quas recenset S. Mattheus, cap. v, vi et vii, inter quas prima sunt beatitudines octo: « Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum colorum. Beati mites, » etc. Quid enim hisce pulchris, dignis, nobilibus, divinius excogitari potest? Ecclesia ergo has Christi leges et beatitudines amplectens, iis quasi *murenlulis* aureis inter se apte connexis decoratur; aurum enim, quia praeter ceteris metallis flexile et ductile est, symbolum est obedientiae. Hinc et sententia S. Scripturae, quae leges hasce continent, sunt *murenlulas*, ex quarum contextu Ecclesia pulchrescit; sunt *aureae*, quia plene spiritus charitatis; sunt *distinctae argento*, quia temperantur spiritu scientiae et discretionis. Unde Beda: « *Murenlulas*, ait, fabrilis arte compositas collo circumdat, cum anima quaeque fidelis in omnibus, quae loquitur et agit, imo in omni, quod vivit et quod spirat, continue Scripturis sanctis intendit, sensumque suum et verba diligenter ad earum exemplum dirigit. »

Rursum, *murenlula* hae notant actus obedientiae pulchros et assiduos, quibus quasi donis novis fideles obedientes Christus expolit et exornat, ac toti mundo laudabiles, admirabiles et venerabiles efficit: auro enim actionum pretium et praesentia, argento earundem puritas, candor et splendor denotatur. Nam, ut recte noster Sanchez, si haec obsequantissima sponsa spiritu Dei agitur, aequum est ut Spiritus Sanctus, qui everbicibus tanquam auriga et moderator insidet, collum suis donis et virtutibus excolat. Torques enim illi, hebraice *torim*, id est *turtures* dicuntur vel *schabos*, quia divinus Spiritus per columbam significatus illam ut sponsam amat, et ipsius collum ut sponsus tenere stringit et amplectitur.

Insuper, *murenlulas* notant ordinem hierarchicum Ecclesie, qui mire eam perficit, et ornatur: hic enim ordo non est aliud quam ordo obedientiae, quo summo pontifici subordinantur, subsunt et obediunt patriarchae; patriarchis primates; primatibus archiepiscopi; archiepiscopis episcopi; episcopis presbyteri; presbyteris diaconi; diaconi

Et ex
Hierar-
chico.

his subdiaconi ceterique clerici, atque his laici. Intuere hunc ordinem Romae, celebrante pontifice, cum ei assistant cardinales, archiepiscopi, episcopi, presbyteri vestibus sacris amicti, legali regum et principum, etc., ac vere dices tibi impleri hoc oraculum: « *Murenlulas aureas faciemus tibi, variegatas argento.* » *Murenlulas* enim hebraice vocantur *tor*, id est *dispositiones, ordines, series*, quales pulcherrimas apparent in hoc sacro senatu, uti et in ceteris officis et ritibus Ecclesiae.

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Anima sancta, praesertim obedientiam professa et religiosa, in premium hujus suae professionalis et obedientiae, ornatur *murenlulis* aureis distinctis argento, id est regulis, constitutionibus et ordinationibus religiosis eique ordini propriis, quae non nisi aurum charitatis, et argentum prudentiae representant, quibus mire ordo exornatur. Rursum, *murenlula* sicut actus obedientiae, quibus tota religiosi vita quasi *murenlula* aurea concatenatur et coronatur, quae variegatur punctis argenteis, id est actibus humilitatis, temperantiae, patientiae ceterarumque virtutum: a mane enim in vespere, religiosus quidquid agit, ex regulis obedientiae agit. Surgit et lecto, orat, psallit, studet, docet, concionatur, prandit, cenat, ite cubitum, cum sigillum dat obedientiam. Vide Hieronymum Platun, libro II *De Bono status religiosi*, capite quinto, qui et appositum huic loco offert exemplum, libro III, capite ultimo post medium, juvenis ejusdam egregii, qui a Deo vocatus ad ordinem cisterciensem, cum de die in diem differret, cepit intepescere. Quare, cum ex Compostellana peregrinatione domum redisset, eadem ipsa nocte apparuit illi Christus Dominus cum duobus apostolis Petro et Jacobo; Petrus autem pulcherrimum librum tenebat coram Domino apertum, in quo adolescentis nomen *Joannes* descriptum erat. Tum Dominus ad S. Petrum: « Bona, ait, istum de libro meo. » Jacobus vero supplicare ei cepit pro suo, ut appellabatur, peregrino, insuper etiam illius emendationem promittere; at Joannes, hoc de se agi videns, pavebat et tremebat, novamque vitam in futurum pollicetur. Dominus autem quasi illius inconstantiae minus credens, fideiussorem illius voluntatis postulavit, quem se obtulit S. Jacobus: hinc quae, cum juvenis exultatus esset, secumque haec admirans rursum obdormisset, iterum est illi eadem objecta species, idque amplius, quod in libro illo apparuit ejusmodi inscriptio ex Canticis: « *Murenlulas aureas faciemus tibi, variegatas argento.* » Ille igitur et hoc jucundo promisso invitatus, et illis manibus exterritus, nulla mora interposita, Cistercium se contulit, ubi, magnis in virtute progressibus factis, primum abbas Bonavallis, deinde etiam Valentiae episcopus factus est.

Murenlulas sicut
murenlulas
aureas.

Murenlulas sicut
murenlulas
aureas.

Murenlulas sicut
murenlulas
aureas.

Hae Platus ex *Chronica Cisterciensi*. Huc facit exemplum nostri P. Petri Fabri, qui primus S. Ignatii fundator Societatis Jesu socius, cum totam vitam ex obedientia varias provincias peragrando, ac ubique semina pietatis spargendo, religiose transgessisset, ex obedientia pariter mortuus est. Unde post mortem apparetur Gonsiorum personae cuiquam religiose, latissimus dixit, se obedientiae causa mortem oppetivisse, ac multa de gaudio, quod eam ob causam in caelis obtinaret, enarravit. Merito aureola obedientiae coronatur in caelis, qui obedientiae victima exstitit in terris. Ita noster Orlandinus in ejus *Vita*, lib. II, cap. xxviii.

Rursum, per *murenlulas* nonnulli accipiunt charismata, quae obedientibus et religiosis impertit Spiritus Sanctus, ac praesertim dona sapientiae et eloquentiae: sapientia enim notatur *auro*, eloquentia *argento*, quia tinnula ad instar ejus pulchre resonat. Unde S. Gregorius, S. Thomas, Beda et alii *murenlulas* has dant doctoribus, quia sicut per collum ex capite ad reliqua vis sentiendi, sic ex capite Christo ad populum per doctores caelestis doctrina derivatur. Hoc vero collum includi atque muniri debet monilibus colubarum imagine notatis, quia Spiritus Sanctus collum ambire debet, et doctorum fauces quasi suam vere tubam inflare.

Sit ergo collum hoc charitate, fervore et zelo aureum, ac nitore eloquii argenteum. Porro doctorum magnam doctrinam, eloquentiam, zelum et spiritum vim atque efficaciam suggerit obedientia et religio: obediens enim per superiorem regitur, agiturque a Deo, ejusque spiritu, tanquam ejus vox et organum. Unde praeclara Ecclesiae doctores plerique fuerunt religiosi, nimirum et quatuor latinis tres, puta S. Augustinus, S. Hieronymus, S. Gregorius; ac Iulianus et graecis, puta S. Basiliius, S. Nazianzenus, S. Chrysostomus. Tales quoque fuerunt S. Bernardus, S. Thomas, S. Bonaventura ac alii plurimi. Vide Hieronymum Platun, lib. II *De Bono status religiosi*, cap. xxv, 30 et seq.

Rursum, charisma obedientiae pene proprium, est gratia miraculorum: Deus enim obedientibus velut instrumentis suis, sibi quae summe conjunctis utitur ad conversionem animarum, ideoque per eos, cum opus est, patrat miracula. Exemplum multa sunt in Vita Patrum, apud Cassianum et S. Gregorium, lib. I *Dialog.* cap. xii, et lib. II, cap. vii.

Denique, *murenlulas* sunt pulchri ritus et ceremonie, tum ritus Ecclesiae, tum ordinum singulorum, qui mire eos decorant.

Anagorice, *murenlula* est aureola doctoribus, religiosis et obedientibus preparata in caelo, quae aurea est per gloriam animae, argentea per gloriam corporis. Unde S. Thomas cum torque aureo et collo pendente pingitur, quia in caelis *murenlulas* harum aureola torquatus est. Hinc et post mortem e caelis quasi gemmatus et torquatus apparuit, uti refert P. Ribadeneira in ejus *Vita* sub

P. P. Fe-
der-
ica
notat.

Murenlulas sicut
murenlulas
aureas.

Murenlulas sicut
murenlulas
aureas.

Murenlulas sicut
murenlulas
aureas.

finem. Ille pertinet exemplum P. Fabri quod paulo ante recitavi.

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Hæc omnia jam dicta præ cæteris omnibus competunt B. Virgini. Illud ei proprium, quod fecunditas non læserit. sed ornarit ejus virginitatem, sicut argentum ornât aureas murenulas. Rursum, murenula aurea a collo B. Virginis pendula fuit ejus filius Christus Dominus, parvulus e collo ejus pendens ac sagens, illique vicissim aurum charitatis et argentum humilitatis instillans.

Denique Rupertus: Murenule, inquit, sunt sermocationes sanctorum sensibus aureæ, elocutionis nitore argenteæ. « Facimus ergo tibi murenulas veritatis, ornamenta benedictionis et gratiarum actionis, benedicens et gratias agendo, quia sic fecit tibi; ita ut non sit locus, ubi vox laudis hujus non audiat, vox sonora, laus altisona, que tuum nomen concelebrans jugiter te ambiat, et quodammodo collo tuo dependeat. » Hæc Rupertus.

VOX SPONSÆ.

VERS. 41. Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

DUM REX ESSET IN ACCUBITU (Aquila in recubitu, Symmachus in translatio, id est in requiescibus, vel cessationibus) suo, NARDUS MEA DEDIT ODOREM SUUM, — q. d. Dum sponsus meus, qui est rex Christus, esset in mensa sua nuptiali, ego sponsa ad illum ingressa intuli unguentum nardinum, eoque illum perunxi, cujus odore ille mirifice recreatus est.

Dum, id est donec, ut habent Hebræa, Septuaginta et S. Gregorius, q. d. Quamdiu rex accubuit in convivio, nardus mea dedit odorem.

Per accubitum accipit non lectum, sed mensam nuptialem, cui sponsus cum sponsa accumbit; hebræice est כסא mesab, id est circulus vel orbis: olim enim mensæ erant orbiculares, ut plures caperent, utque illi sibi invicem essent viciniore, et commoedus eum singulis colloquerentur. Lectuli ergo cœnatori, in quibus tempore Salomonis convive quasi jacentes, sed cubili intixi mensæ accumbent, circa mensam in orbem erant dispositi; inde trichilium dictum, quasi trium lectulorum cœnaculum.

Pro decore et serie dramatis recte notat Origenes, hamit. 2 ex quatuor, sponsam postallogitum sodalium sponsi jam recessitum, quo eam mire laudantur, ingressam in trichilium, ibique muliebre et mensale donum sponso obtulisse, nimirum unguento nardino eum perfudisse, ejusque odore sponsum oblectasse, idque narrat sodalibus et post sponsi discessum; unde de eo loquitur in tertia persona, dicens: « Dum esset rex, » etc.,

Accubitus, id est mensa nuptialis.

Sponsa in trichilio ingressa unguento nardino eum perfudit.

ita S. Bernardus: olim enim in convivio convivæ unguentis odoratis ungebantur, ut patet ex Plutarcho in Symposiis, Athenæo et aliis; et maxime apud orientales, præsertim Judæos; unde et Magdalena Jesum in convivio iterum et secundo unxisse legitur; et Samuel Judæis prædixit, si peterent regem, illum quis illorum facturum sibi unguentarias, I Reg. viii. 13. Idcirco sponsa hic id sibi officii adsciscit.

Quæres primo, quid significet hic sponsi accubitus.

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Primo, aliqui per accubitum accipiunt thronum divinitatis, qui est ejus majestas et æternitas: in hac enim velut in throno suo ab æterno sedet et requiescit Deus; hinc hebræice vocatur כסא mesab, id est circulus: hic enim in seipsum orbiculariter rediens, ideoque principio et fine carens, hieroglyphicum est æternitatis, quæ nec principium nec finem habet. Sic sensus erit, q. d. Filius Dei in sinu Patris ab æterno requiescens, ac residens in solo et trichilino majestatis suæ cum Patre et Spiritu Sancto, ibique requie fruens beatissima et plenissima dignatus est de excelso illo solo suo ad humilitatem et utilitatem nostram respicere, juxta quod in Psalm. cap. xi, dicitur: « Respexit in orationem humilium: et non sprevit precem eorum, etc. Quia prospexit de excelso sancto suo: Dominus de celo in terram aspexit: ut audiret gemitus competitorum: ut solveret filios interemptorum. » Quasi enim nardus nostra odorem dedit coram rege in accubitu suo existente, quam humilitas precum et supplicationum, lacrymarum quoque, gemituum et suspiriorum, ab hominibus piis ad Deum pro humani generis salute efflorent, usque ad aures Dei pervenit, ipsumque ad miserandum inflexit, ut filium suum de oculis mitteret ad terras; ita Titelmannus. Sic et S. Bernardus, serm. 42: « Accubitus regis, inquit, sinus est Patris, quia semper in Patre Filius. Nec dubites regem hunc esse clementem, cui perennis accubitus est paternæ benignitatis diversorium. Merito clamor humilium ascendit ad eum, qui fons pietatis est mansio, cui familiaris suavitatis, cui substantialis, vel potius consubstantialis bonitas est: ut idcirco totum quod est, de Patre est, ut nil prorsus in regia majestatis, nisi paternum, humilium trepidatio suscipiat. »

Verum pressius alii passim per accubitum accipiunt Verbi incarnationem, totamque ejus in carne œconomiam et conversationem: hæc enim fuit quasi convivium nuptiale in quo Christus cum fidelibus epulatus, nuptias quasi cum Ecclesia celebravit, ut patet ex parabola filii regis ad suas nuptias quoslibet invitantis, Matth. xxii. 3 et seq. Hæc pariter recte vocatur accubitus, hebræum כסא mesab, id est circulus, tum quia Chri-

Accubitus Christi est prima, thronus divinitatis.

Paraphrasis.

sti vita fuit circulus sanctissimarum actionum, virtutum, mysteriorum; tum quia Christus in orbem ivit et rediit; dum ascendens in celum ad Patrem reversus est, a quo in terram missus descendit; tum denique quia Christus circumivit Judæam evangelizando regnum Dei, ad illudque quasi ad nuptiale suum epulum felicitatis æternæ omnes convocando. Unde Christus in Synagoga prædicans, Luc. iv, 16, illud ex Isaiæ, cap. lxi, 1, thema desumpsit: « Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, prædicare captivis remissionem, et cæcis visum, dimittere contractos in remissionem, predicare annum Domini acceptum, et diem retributionis. Et cum phlegisset liorum, reddidit ministro, et sedit (ecce accubitus), etc. Cæpit autem dicere ad illos: Quia hæc impleta est hæc scriptura in auribus vestris. » Inde nardus Ecclesie, puta fides audientium, dedit odorem suum. Nam, ut subdit Lucas, vers. 22: « Et omnes testimonium illi dabant: et mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius. »

Est hic ergo, uti et in toto Canticum propheta de Christi incarnatione et œconomia, sponsa enim prima et primaria hic est humanitas Christi, cuius sponsus est Verbum, sive Filius Dei, qui eam in incarnatione assumens sibi despondet, et per eam Ecclesiam, singulasque animas fideles et sanctas, ut dixi in Proœmio, cap. ii: quare præterita hic pro futuris accipienda sunt, ut fit apud prophetas, q. d. Dum erit rex in accubitu carnis suæ, nardus mea dabit odorem suum.

Sensus ergo est, q. d. ait Hortolanus: Ex quo in humanitate sua quasi in hemicyclo suo nobis apparuit regis nostri divinitas, ex quo in Nazarethum concessit Synagoga, et ad epulas ex Isaiæ cellario depromptas, me Ecclesiam fidelium invitare dignata est, ego ipsum tanquam sapientissimum veritatis, fidei et salutis magistrum attente audio, filium David et Dei Filium, Regem Israel et Messiam expectatissimum credo, veneror et prædico. Hunc credo ingenue, publicèque profector solo verbo ægrotos quantumcumque desperatos curare posse, et clamatos ad vitam revocare, ab emergentis demonia excludere et profligare. His ego mæque sodales testimonis, ex consiliis nostris, velut vestibibus nardino fidei unguento odoratis, ex eburneis arcibus depromptis, Regem in Judææ Synagoga et templo Hierosolymitano docentem, resque admirandas magna cum gloria et omnium admiratione gerentem, induemus, mirificèque oblectamus, quod nostrum officium regis Psaltes his olim versibus celebravit: « Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te filie regum in honore tuo, » Psalm. xlii, 9.

Jam ut particulatim accubitum hunc sponsi distribuam:

Particularis.

Primo, per eum Christi incarnationem accipiunt Cassiodorus, Beda, Aponius et S. Ambrosius in

Secundo accubitus Verbi incarnati.

Psalm. cxviii, sermone 3. Audi Cassiodorum, et ex eo Bedam: « Nardus Ecclesie dedit odorem, quia, cum Dei Filius in carne apparuit, Ecclesia in virtutum celestium fervore exerovit: non quia et ante incarnationem spirituales ac Deo devotos viros non habuerit, sed quia absque ulla dubitatione tunc ardentibus se virtutum studiis mancipavit, cum regni celestis aditum cunctis reple ventibus, mox ut carnis vincula solverentur, patere cognovit. »

Secundus Christi accubitus fuit, cum ipse prædicando circuiret vicos et urbes, ac cum peccatoribus alisque discumberet, ut eos salvos faceret. Rursum, accubitus Christi fuit in ligno crucis, de quo, Psalm. xcv, 10: « Dicitis in gentibus quia Dominus regnavit » a ligno quasi e solio regali; item qui in sepulcro: ita Justus et Anselmus, aut Anselmum: « Merito debet Christianum diligere, quia ipse dedit mihi nardum, scilicet virtutes; et hæc, dum esset in accubitu suo, id est in passione et resurrectione sua, scilicet quia ipse passus est et resurrexit, ideo virtutes mihi dedit, quæ dederunt odorem suum, id est sibi convenientem, bonam videlicet famam. »

Tertius accubitus Christi fuit in morte, Christus enim moriendo regnum mortis, diaboli et peccati everit, ac regnum vite, gratiæ et Dei nobis contulit. Ita Origenes, Theodoretus et S. Hieronymus, lib. I Contra Jovinianum, q. d. Post Christi passionem et mortem nardus, id est virtus Ecclesie, majorem dedit odorem quam ante: ex ea enim profuit martyrum fortitudo, virginum angelica puritas, confessorum sanctitas, anachoretarum perfectio: ita Philo Carpathus: « Sic grata, inquit, ac memor sponsa elanat ad sponsum: Nardus mea dedit odorem suavitatis, id est, tu mihi dedisti suavitatem unguentorum, nempe martyrum et illustrium actionum efficaciam, deus et gloriam. Nardus enim dedit odorem suum, id est martyrium, et nex tua seu passio martyres adhortata est pro te pati; nam et tu pro nobis passus es. »

Quartus accubitus fuit resurrectionis, quo e sepulcro resurgens accubuit in carne gloriosa, in eaque de morte et inferno triumphavit. Ita Justus, Anselmus, et S. Gregorius, xxv Moral. xii, qui ait: « Regis quidem in accubitu suo posito, nardus odorem dat, dum, quiescente in sua beatitudine Domino, sanctorum virtus in Ecclesia magna nobis gratiam suavitatis administrat. »

Quintus accubitus Christi est in gloria celesti, quo ad dexteram Dei sedet, velut Rex regum, et Dominus dominantium; ita S. Gregorius, Rupertus, Bernardus et S. Augustinus, lib. I De Trinitate, cap. viii: tunc enim nardus Ecclesie dedit odorem suum per orationem, qua, orantibus apostolis et fidelibus pro adventu Spiritus Sancti, eundem impetrarunt, eoque repleti Christi nomen et famam ubique prædicarunt. Audi S. Gregorium: « Accubitus suum rex intravit, quando

Christi accubitus. Primo, in incarnatione.

Secundo, in prædicatione.

Tertio, in morte.

Quarto, in resurrectione.

Quinto, in gloria celesti.

Dominus noster Jesus Christus corporaliter caeli interiora penetravit. Quo ibi requiescente nardus sponse odorem suum dedit, quia virtus sanctae Ecclesiae suavem famam bonitatis longe lateque sparsit: ad caelos enim Dominus ascendit, et Spiritum Sanctum suum super discipulos misit, quo impleti verba salutis mundo praedicarent, et per sancta opera boni odoris famam circumquaque diffunderent. »

Porro Chaldaeus per *accubitus* accipit colloquium Moysi cum Deo in Sina, sic enim vertit: « Dum esset Moses magister eorum in firmamento, ut susceperet duas tabulas lapideas, et legem et precepta, surrexerunt impii generationis illius, et fecerunt vitulum aureum una cum promiscuis qui erant inter eos, et fetida fecerunt opera sua, et egressum est eis nomen pessimum in saeculo; quoniam ante odor eorum exibat diffusus per orbem, et postea fetidi facti sunt ut absinthium, cuius odor quam pessimus est. » Verum peperam Chaldaeus per *odorem nardi* accipit fetorem idololatriae, nardus enim suavissimus est odoris.

Queres *secundo*, quid significet nardus sponse, puta Ecclesiae, et quem odorem dederit?

Respondeo, nardus, ut ex Plinio, libro XII, cap. XII, et aliis, ait Philo Carpathius in cap. IV *Cont.* vers. 14, medicus est fructus Syriae et Indiae praestantissimus, colore rufo, comosus, odoratissimus, saporis amari, suavitatem odoris diffusissimo retinens; calefacit, exsiccet, viresque perpetuo; miscetur antidotis, et efficacissimas vires ad quamplurimos morbos habet.

Porro ex nardi foliis fiebant coronae, quae olim in summo erant pretio, teste Plinio. Rursum, « nardus, inquit Titelmannus, herba est humilis et despecta quantum ad faciem attinet, sive radicem intuearis sive folia: est enim nardus frutex gravi et crassa radice, sed brevi et nigra fragili- que quamvis pingui, aspero sapore, folio parvo densoque: quae omnia humilitatem praese ferunt. Habet nihilominus in cacumine boni odoris gratiam. » Cacumina enim (ut ait Plinius) in aristas sive spicas sparguntur; unde geminam ejus dotem celebrant, spicas scilicet et folia, quoniam ex ubisque bonum unguentum conficitur. Illud tamen quod fit ex spicis praestantius est eo quod ex foliis. Propter quod signanter in Evangelio de oleo illo, quod Maria super caput effudit Domini recumbentis, dicitur, quod fuerit unguentum « nardi spicati pretiosi, » vel (ut alius evangelista habet) « nardi pistici, » id est fidelis et praestantioris.

Porro Plinius, lib. XIII, cap. 1: « Unguentum, inquit, nardinum constat omphacio, balaino, costo, nardo, amomo, balsamo. »

Primo ergo, nardus notat humilitatem Ecclesiae, quod scilicet instar nardi, secundum corpus, ac inferiorum hominis portionem, admodum humilis est, crassa et contemptibilis; secundum vero partem superiorem, sive secundum spiritum, qui ad Deum sursum respicit, odorem gratissimum de

se fundit in naribus Domini Sabaoth. Nullus enim odor ita gratus est Deo, angelis et hominibus, atque ista fidelium humilitas. Ita Rupertus, et S. Bernardus, *serm.* 42, quem audi: « Bonus, ait, humilitatis odor, qui de hac valle plorationis ascendens, perfusus circumquaque vicinis regionibus, ipsum quoque regium accubitus grata suavitate respergat. Est nardus humilis herba, quam et calidae ferunt esse nature hi, qui herbarum vires curiosius explorant; et ideo per hanc videor mihi non inconvenienter hoc loco virtutem humilitatis accipere, sed quae sancti amoris vaporibus flagret. Quod propterea sane dico, quoniam est humilitas, quam nobis veritas parit, et non habet calorem: et est humilitas, quam charitas format et inflammat: atque haec quidem in affectu, illa in cognitione consistit; » et infer: « Sponse vero humilitas, tanquam nardus, spargit odorem suum, amore calens, devotione vigens, opinione redolens. » Addit idem S. Bernardus sponse a sponso hic fuisse de defectibus suis correptam et castigatam, tanquam nardum ejus dedisse suavitatem odoris, cum ejus humilitas modestae et demisse correptionem hanc tulit, et velut paternum donum excepit.

Secundo, nardus denotat fidem: haec enim humiliter intellectum captivum in obsequium Dei revelantis mysteria, quae omnem hominem captum superant. Unde S. Ambrosius in *Psalm.* CXVIII, *serm.* 4: « Jam, inquit, redolent fides, ideoque dicit Ecclesia: Nardus mea dedit odorem suum; et dicit, cum praesumptione expectans retributionem, fragrat unguentum gratiae, ex quo Virgo generavit, et Dominus Jesus sacramentum incarnationis assumpsit. » Huc accedit Justus Orgelitanus, qui per *nardum* accipit fidei professionem et praedicationem, quia ubique odorem, id est famam Christi passis et resurgentis sparsit Ecclesia.

Tertio, nardus amara est poenitentia, inquit Tertius, *fontes*. haec enim est filia humilitatis, ac suavissima olet in naribus Dei. Unde quasi ad litteram hunc locum facto suo exposuit S. Magdalena, dum in signum poenitentiae unxit pedes Jesu odoramentis in mensa Simothis; ac rursum attulit alabastrum unguenti nardi pistici pretiosi, illud quo effudit in caput Jesu recumbentis in domo sua. Quocirca Magdalene hunc locum applicat Origenes, Nyssenus, Beda et Aponius. Ex poenitentia ergo gratissimum Deo paratur foveolum, quale Magdalena Christo attulit, non tam dum ex alabastrum fracto nardinum unguentum, quam dum colliquefactam animam per oculos effudit. Quocirca S. Bernardus, *serm.* 30 in *Cantica*, lacrymas poenitentium, *vinum angelorum* nuncupat: « Quia in illis vitae odor, sapor gratiae, indulgentiae gustus, reconciliationis juvenitatis est. »

Quarto, nardus est humilis oratio et obsecratio; unde Arabius pro *nardus* vertit, *thus*, quod est symbolum orationis: « Donec, inquit, venerit rex redeundo, thus meum effudit odorem suavi-

Quarto orationem.

SECTUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

tatis ex faseculo stactae, quem habeo apud me filio fratris mei. » Audi S. Bernardum, *serm.* 42: « Primitiva Ecclesiae potes hunc congruentissime aptare sermonem, si recordaris dies illos, quibus, assumpto thomino tibi erat prius, et sedente in dextera Patris, illo suo antiquo, nobilitate atque glorioso accubitu, discipuli erant congregati in loco uno, perseverantes in oratione cum mulieribus et Maria matre Jesu, et fratribus ejus. Nonne tibi videtur revera tunc temporis nardum parvulae et trepidantis sponse dare odorem suum? Denique cum factus est repente de caelo sonus tanquam adveniens spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes, *Act.* IV, 2, paluit pro certo omnibus in loco manentibus, quam gratum humilitatis, et quam beneplicitus odor ascenderat, cui mox tam copiosa et gloriosa remuneratione responsum est. »

Quinto, nardus est quaelibet virtus, ac virtutum omnium bonorumque operum complexio; nam, ut ait S. Bernardus, *serm.* 71: « Mores colores suos habent et odores. » Ita Cassiodorus, Origenes, S. Gregorius, Beda et alii.

Porro pro *odorem suum*, Septuaginta habent *odorem astra*, id est ipsius, scilicet regis sponsi, quo significatur omnem Ecclesiae virtutem, omne decus, omne meritum manare a Christo. Audi Origenem: « Quod si legatur, ut alia habent exemplaria: Nardus mea dedit odorem ejus, inventur adhuc aliquid divinitus, ut videatur unguentum hoc nardi, quo unctus est sponsus, non tantum suum, qui nardo inesse naturaliter solet, sed ipsius odorem ad sponsam reportasse; ut in eo, quo unxit eum, odorem sponsi per ipsius unguenti munus acceperit, et hoc sit quod dicere videatur: Nardus mea, qua unxi sponsum, regressa est ad me, et odorem mihi detulit sponsi, et velut superato naturali sui odore, praefragrantia sponsi ipsius mihi detulit suavitatem. »

Unde colligit Origenes, quod ungens Christum nardo devotionis, praedicationis, sanctarum actionum, per hanc ipsam unctionem suscipiat Christi odorem ac spirat, puta gratiam Spiritus Sancti, ac majorem fragrantiam doctrinae spiritualis, aequae ac sacerdotis vitae. Nyssenus vero *in astra*, id est *ipsius*, scilicet Christi, sic explicat, *q. d.* sponsa: Ex omnibus quas in me conspicio virtutibus, quae omnes quasi species multae aromatum faciunt unguenti nardi unguentum, pertingo ad cognitionem perfectissimae virtutis Dei, eademque illis communitis et aspiro. Theodoretus vero sic, *q. d.* Ex hisce meis virtutibus assecutus sum cognitionem Dei, sed odoratu dumtaxat, id est tenuem et exilem. Tres denique Patres apud Theodoretum sic, *q. d.* Virtutes meae, quae sunt quasi nardus Dei, exhibent mihi speciem Dei per naturam inaccessi, cuius ego speciem et notam gero, ut imago ipsius ac similitudo; quare dum meis moribus illius similitudinem refero, ipsam in me velut exemplar in imagine represento.

Anima sancta est, accubitus Christi.

Nardus 1190 Christus et quare

Nardus ergo herba humilis sed odora, aspera sed calida et medica, representat Christi humilitatem, sed suaveolentem; ac passionem, sed charitate flagrantem, omnibusque animae morbis medentem. Unde Honorius Augustodunensis: « Christus, inquit, fuit nardus nascentem, myrrha in moriendo, botrus in resurgendo. »

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Rex gloriae fuit in accubitu, id est cubavit novem menses in utero B. Virginis, cum ex ea carnem assumpsit; tuncque nardus, id est virtus et humilitas B. Virginis, dedit odorem suum, « Nam quid, inquit S. Bernardus, *serm.* 42, est aliud nardus mea dedit odorem suum, quam placuit mea humilitas? Non mea, inquit, sapientia, non mea nobilitas, non mea pulchritudo, quae nulla erant mihi, sed quae sola inerat humilitas dedit odorem suum, id est solitum. Solitio placet Deo humilitas; solitio plane, atque ex consueto excelsus Dominus humilia respicit, et ideo cum esset rex in accubitu, id est excelsus habitaculo suo, illic quoque humilitatis odor ascendit: In altis habitat, inquit, et humilia respicit in caelo et in terra. » *Psalm.* CXLII, 5.

Rursum, « cum esset rex in accubitu suo, » id est cum Filius Dei esset in sinu Patris, sensit fragrantiam nardi: id est humilitatis B. Virginis,

eaque affectus descendit in ejus uterum factus homo. « Humilitas, ait Rupertus, requies est mentis, et qui hanc invenit, sine dubio requiem animo suae invenit. Ego in omnibus requiem istam quaevisi, et vidit rex respiciens, ubi nardi hujus ex me odorem sensit; vidit, inquam, quod requiescere posset hic in suavitate animae quiete, id est lamellis, descenditque de illo acubitu suo, et requievit in tabernaculo meo. Hic requievit, hic habitavit totis novem mensibus; et cuius heret Dominus, ejusdem ancillae suae factus est filius. »

VEES. 12. FASCICULUS MYRRHAE DILECTUS MEUS MIHI, INTER UBERA MEA COMMORABITUR.

FASCICULUS MYRRHAE DILECTUS MEUS MIHI, INTER UBERA MEA COMMORABITUR. — Hebraice מִלְּי יָאִיִן, id est *pernactabit*, q. d. Noctu, cum maxime ingruunt tristes cogitationes, turpes phantasiae, et tentationes demonis, pro unico certoque omnium remedio, utar hoc myrrhae passionum Christi fasciculo, illo omnes discutiam, illius odore et meditatione omnes fugabo et profligabo. Graece est *ἀνθηστέρων*, id est aulam, sive habitationem et mansionem stabilem jugemque accipiet. Sensus est, q. d. Ut femine in pectore gestant myrrham boni odoris causa, ad confortandum cor et caput: sic ego in pectore gesto sponsum meum mihi unice dilectum, cuius nulla mihi unquam subrepet oblivio, quia ipse est amor meus, odor meus, robur meum, qui cor meum corroborat et caput, totamque animam meam exhilarat.

Septuaginta, *alligamentum stactes*, sive *guttae, fratruelis meus mihi*, in medio uberum meorum demorabitur; S. Ambrosius in *Psal. cxviii*, serm. 3: « Colligatio guttae consobrinus meus, botryon cyprici frater meus mihi, inter media ubera mea requiescit; nardus cyprici consobrinus meus in vineis Engaddi; » Aquila, *suscipit myrrhæ*. Pro *fratruelis* graece est, *ἀδελφός*, quod S. Ambrosius vertit, nunc *frater*, nunc *consobrinus*; S. Hieronymus in versione Origenis, *fraternus*; alii, *sororis filius*, vel *nepos*. Christus enim natus est ex Synagoga, (puta ex Judæis) quæ est soror Ecclesie, cuius hic vox inducitur. Recte ergo Ecclesia hic Christum vocat eororis suæ, id est Synagogæ filium. Idem significat vox *fratruelis et fraternus*; Noster et Symmachus, *dilectus meus*; quinta editio, *sedalis meus*. Audi Origenem, hom. 2. q. xator: « Fraternus meus mihi guttam refolet, et hanc non diffusam, neque ut libet dispersam, sed colligatam et constrictam, quo scilicet odor suus densius reddatur et vehementior. Et hic, inquit, cum talis sit, in medio uberum meorum demoratur et commanet, et requiem ac mansionem suam facit in loco pectoris mei. »

Myrrha, teste Plinio, lib. XII, cap. xv, arbuscula est in Arabia, minor quam arbor thuris, et altitudine ad quinque fere cubitos adolescit. Convenit autem inter auctores, qui hac de re scripse-

rant, eam esse scabram, spinosam, foliis aculeatis, caudice duro et intorto, e cuius vulnere defluit lacryma, gustu acris cum amarore, quæ glutinandi, sicandi et abstergendi vim habeat egregiam. Quæ quidem omnia adeo sunt apta ad vite austeritatem pingendam, ut nil aptius afferri queat. Hinc latinum et graecum myrrha derivatur ab hebreo מִרְיָא mor, id est *myrrha et amaritudo*, quia myrrha est amara.

Porro myrrha arbor fundit succum sive liquorem, qui pariter myrrha dicitur, eumque duplicem: prior est, quem arbor ipsa sponte sudat, qui stacte, id est gutta dicitur, haecque est myrrha optima et odoratissima; posterior, quæ ex incisione arboris elicitor. Rursus myrrha, folia et aureolis myrrhae significat: quare fasciculus myrrhae proprie videtur significare fasciculum ex foliis, vel ramusculis aut floribus myrrhae constrictum et colligatum. Hebraeus tamen מִרְיָא *terror*, et magis graecum ἀνθηστέρων *terrores*, id est *alligamentum stactes*, sive guttae, notat succulum vel pyxidem olfactoriam, in qua stacte vel liquor condensatus continetur. Unde Nyssenus, hom. 3, sic explicat: « Fraternus meus mihi est alligamentum, quod e collo suspendo supra pectus, per quod bonum odorem prebeo corpori. » Hinc et Syrus vertit, *eremena*, vel *bursa myrrhae qui dicitur me*.

PRIMUM SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Sponsa regem sponsum suum videns in acubitu suo, id est in incarnatione, passione, cruce et morte, quam pro sponsa sponte obivit, rapta in admirationem tanti amoris exclamat: « Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi, » q. d. Ego myrrhae, id est amoris hujus sponsi mei, qui tam amara pro me ultro subiiit, semper recordabor; illi grata ero, illum amabo, pro illo vilissimam amara quaelibet subire non detrectabo, sed optabo et ambiam; amara et ardua ejus jussa, quin et oburgationes ac mordacia verba, imo flagella et verbera ultro suscipiam et capessam. Unde communis nœe martyrum fuit vox, sensus et spiritus: Ego amore Christi pro me tanta passi et crucifixi mortem, crucem, feras, ignes, equuleos et quævis tormenta subire desidero, ut dolorem dolori, amorem amor non ex æquo, sed quoad possum rependam. Nam sine dolore non vivitur in amore. Unde S. Ignatius, *vist. ad Rom*: « Amor meus, inquit, crucifixus est; » et S. Paulus: « Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo, » Gal. vi, 14. Hac de causa Christus iturus ad crucem, seipsum velut fasciculum myrrhae, Ecclesiam in Eucharistia perpetuo visendum colendamque reliquit, ut hæc ipsi esset velut tessera et imago suæ passionis et crucis. Unde Christus instituens Eucharistiam: « Hoc est

Myrrha liquor dicitur, Myrrha stacte dicitur, Myrrha quidam

Qualia hæc scilicet

Para phrasæ

Tertio ab hoc scripto

Quare scripto

ait, corpus meum quod pro vobis datur: hoc tacite in meam commemorationem, » Luc. xxii, 19, q. d. in susceptione Eucharistiae, ac post eam profunde cogitatio, meditatio, expendite quanta vestri amore fecerim et perpressus sim, ut me vicissim redamatis. Et Paulus: « Quotiescumque, inquit, manducabitis panem hunc, et calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat, » 1 Cor. xi, 26: corpus enim Christi sub specie panis separatim consecratum a sanguine, qui consecratur in calice, ad vivum representat separationem sanguinis et animæ (anima enim est in sanguine, ut ait Scriptura) a corpore, hoc est, morte Christi in cruce: ut ait Magi Christo puero obulerunt aurum, thus et myrrham:

Aurum regi, thus Deo, myrrhamque sepulto,

ait Juvenens, q. d. Offerimus Christo aurum, ut protestemur eum nostrum esse Regem, cui velut subditi aurum quasi tributum pendimus; offerimus thus, ut protestemur eum esse nostrum Deum, thus enim Deo adolentur; offerimus denique myrrham, ut protestemur nos credere eum pro nobis in cruce moriturum et sepeliendum: mortuorum enim corpora myrrha condiebantur, ut incorrupta manerent. Ita Theodoretus: « Myrrha, ait, sponsi mortem, et quæ inde ad sponsum pervenit, indicat suavitatem. » Unde Philo Carpathius ait Ecclesiam hic per fasciculum myrrhae significare, se desponsatam esse Christo per sanguinem et aquam, quæ ex ejus latere profluxit.

Myrrha ergo est symbolum Christi, primo, quia representat ejus dolores et passiones: tota enim Christi vita fuit fasciculus myrrhae, id est continua amaritudo, et congeries laborum et dolorum.

Secundo, quia myrrha odoris suavitate superat ceteras arbores aromaticas: sic et Christus amoris et gratie suæ suavitate superat angelos, homines et creaturas omnes, juxta illud quod ipse de se ait, *Eccl. xxiv*, 20: Ego quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris. »

Tertio, myrrha incorrupta servat corpora: sic Christi passio et mentibus et corporibus incorruptionem aspirat, dum ejus recordatione, meritis et gratia, omnes corruptiones concupiscentiæ fidelium mens superat, ac eorum corpora a morte ad immortalitatem in die judicii resurgent. Hujus rei symbolo corpus Christi post mortem myrrhae et aloë a Josepho ab Arimathea perennatum est. *Matth. xxvii*, 59.

Quarto, myrrha cor confortat, et caput exhilarat: nullo magis utrumque facit Christi passio. Hinc ait sponsa, *inter ubera*; Septuaginta, *in medio uberum meorum commorabitur*, q. d. In corde meo, intumescit ejus fundo (cor enim situm est inter ubera) jugiter infixæ hærebit Christi passio, illaque velut myrrha efficacissima cor meum imbuet et inascebat, ut ejus vis ex corde in omnes sensus, viros et membra proserpat, eaque corroboret ad omnes amoris agones, ad omnes

virtutis labores, ad omne genus mortis et martyrii pro Christo meo generose et alacriter obendum. Ex corde enim manant vita, vigor et spiritus vitalis in omnes sensus, vires et membra. Quare cum myrrha passionis Christi cor occupat, per illud vim suam in omnes animæ vires diffundit. Sic ergo fit ut Christus habitet in nobis, ut induamus Christum, ut illi conformemur; Christus enim est quasi anima cordis nostri, et, ut ait Jeremias: « Spiritus cordis nostri Christus Dominus, captus est in peccatis nostris: cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus, » *Thren. iv*, 20. Unde ait Paulus: « Christo confixus sum cruci. Vivo autem, jam non ego: vivit vero in me: Christus, » *Galat. ii*, 20. Sicut ergo lana oleo inascebat, ut ait Columella lib. VII, cap. iv, id est oleo imbutur, tingitur, inficitur; et sicut panis inascebat vino, dum vini vires et amorem imbibit in olla, quod significanter Itali dicunt *inaspere*: sic prorsus cor sanctorum inascebat doloribus et passionibus Christi, eorumque vim imbibit, quem deinde in omnes animæ potentias sensusque transmittit, ut omnes spiritent et exhalent Christum crucifixum.

Symbolice, Origenes, *homil. 2* ex quatuor, per fasciculum, vel, ut ipse ex Septuaginta legit, *alligamentum myrrhae*, accipit corpus et carnem Verbi incarnati: « Videtur, inquit, alligamentum et vinculum quoddam anime esse corpus, in quod alligamentum, gutta (stacte) in Christo divine virtutis ac suavitatis astringitur. » Deitas ergo, alligata corpori, est quasi gutta sive stacte alligata in fasciculo, vel constricta in pyxide. Sic et Theodoretus: « Alligamentum, inquit, guttae eum vocat, quoniam ipse descendit sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram, *Psal. lxxi*, 6; et a prophetæ etiam vocatus est stilla. Erit ex stilla populi hujus, congregatus congregabitur Jacob, » *Mich. v*, 7 (juxta Septuaginta). Porro S. Ambrosius, serm. 3 in *Psal. cxviii*, legens, *colligatio guttae*, sic exponit, q. d. Christus carni se illigavit funiculis charitatis: « Corpus, inquit, suscipiens Dominus Jesus charitatis se vinculis illigavit, et non solum se membris nostris et passionibus naturalibus, sed etiam carni vincit. »

Porro Chaldaeus vertit: « In tempore illo dixit Dominus ad Moysen: Vade et descende, quia sc. corrupti populus tuus; dimitte me, ut consumam eos. Tunc reversus est Moyses, et quæsit misericordiam a facie Domini, et recordatus est Dominus inclinationis Isaac, qui ligatus fuerat a patre suo in monte Moria super altare; et conversus est Dominus ab ira sua, et labiliter fecit majestatem suam in medio eorum scilicet antea. » Hæc expositio judæi judaica est, subservit tamen christianæ et genuina jam assignatæ. Ligatus enim Isaac ad ejus immolationem fuit typus Ifigonis et immolationis Christi in cruce, idque in eodem monte Moria: hujus enim pars et collis est mons Calvaria, in quo crucifixus est Christus.

Christus fasciculus myrrhae in 1 Cor. xi, 26

Christus in myrra

Tertio ab hoc scripto

Quare scripto